

Spis treści

Wstęp	11
Część 1. Krystalizacja średniowiecznej Europy	15
Dziedzictwo starożytności	17
Dorobek klasycznego antyku	17
Chrześcijaństwo	18
<i>Barbaricum</i>	21
Cesarstwo wschodniorzymskie i Bizancjum	24
Społeczeństwo	24
Państwo	27
Główne kierunki działań politycznych i wojskowych	30
Kościół	36
Arianizm	37
Nestorianizm	37
Monofizytyzm	37
Monoteletyzm	38
Obrazoburstwo (ikonoklazm)	38
Kultura i sztuka	39
Italia wczesnośredniowieczna	43
Pod rządami Odoakra	43
Królestwo Ostrogotów	44
Rzymski etatyzm	45
Powrót pod panowanie cesarzy rzymskich	46
Italia longobardzka i bizantyjska	48
Oblicze etniczne i kulturalne Italii	50
Italia pod władaniem Karolingów i ich następców	53
Królestwa germańskie. Kontynuacja i przełom	56
Wyspy Brytyjskie	62
Kościół łacińskorzyski i papieństwo we wczesnym średniowieczu	66
Państwo Franków	73
Pod rządami Merowingów	73
Karolingowie	76
Ustrój i stosunki społeczne	81
Renesans karoliński	86
Na peryferiach Europy. Słowiańszczyzna	88
Słowianie jako część składowa <i>barbaricum</i>	88
Ekspansja terytorialna i pierwsze państwa Słowian	90

Islam i świat arabski	94
Powstanie islamu	94
Podboje i powstanie imperium islamskiego	95
Sprzeczności wewnętrzne	97
Kultura islamu	100
Część 2. Fundamenty średniowiecza	103
Demografia średniowieczna	105
Przestrzeń	105
Demografia a sieć osadnicza	106
Źródła szacunków demograficznych	107
Zaludnienie Europy w latach 500–1500 w świetle szacunkowych danych	108
„Czarna śmierć”	113
Człowiek średniowiecza	115
Warunki bytu	115
Związki rodzinne i warunki wychowania	117
Społeczeństwo. Główne linie rozwoju i podziały	123
Wczesne średniowiecze	123
Nowe społeczeństwo. Okres rozwinętego średniowiecza (XI–XIII w.)	127
System lenny a początki społeczeństwa i ustroju stanowego	133
Rolnictwo	136
Rolnicy nizin europejskich	136
Władztwo gruntowe	140
Żywność za pieniądze	144
Późne średniowiecze i zagadnienie depresji agrarnej	147
Feudalizm	154
Definicje feudalizmu	154
Ustrój lenny	154
Miasta i mieszczenie	161
Pojęcie miasta	161
Początki miast średniowiecznych	162
Odradzanie się handlu	163
Obywatele i mieszkańcy miasta	167
Gildie i cechy	171
Handel i rzemiosło	172
Spółki i kompanie handlowe	176
Pieniądz	179
Związki miast i Hanza	181
Kryzys czy nowy kształt Europy? Późne średniowiecze	184
Dyskusyjne aspekty problemu	184
Przejawy kryzysu	186
Część 3. Przywództwo Kościoła na Zachodzie	189
Emancypacja Kościoła i budowa ładu teokratycznego	191

Nurt reformy kościelnej i konflikt papieństwa z cesarstwem	191
Realizacja zasad teokratycznych	195
Papieże i kuria	201
Zakony średniowieczne	202
Starożytne tradycje	202
Benedyktyni	203
Spory o rozumienie reguły św. Benedykta. Cystersi	206
Plebejski ruch ewangeliczny i powstanie zakonów mendykanckich	210
Ruch krucjatowy i zakony rycerskie	214
Epoka krucjat	214
Bizancjum i Turcy seldżuczcy w okresie krucjat	218
Krucjaty na Bliskim Wschodzie	219
Zakony rycerskie	224
Walka z poganami w Europie	226
Kościół w późnym średniowieczu	227
Papieżstwo w Awinionie	227
Schizma papieska i nurt soborowy	229
Część 4. Królestwa i narody na Zachodzie	235
Narody i organizacje polityczne	237
Rzesza i jej ustrój	242
Księstwa plemienne	242
Struktura królestwa	243
Dynastia salicka i konflikt z papieżstwem	250
Hohenstaufowie	254
Przemiany strukturalne w XII–XIII w.	256
Wielkie bezkrólewie i jego następstwa	258
Rzesza w późnym średniowieczu	260
Tendencje partykularne	266
Niemcy a ich sąsiedzi w Europie Środkowo-Wschodniej	269
Charakterystyka problemu	269
Ekspansja Niemiec w X–XII w.	273
Osadnictwo niemieckie w Europie Środkowo-Wschodniej	275
Znaczenie wzorów urbanizacyjnych związanych z niemieckim osadnictwem wschodnim	279
Władztwo zakonu krzyżackiego	281
Italia	285
Miasta i ich wyzwolenie się spod władzy feudalnej	285
Pod panowaniem Hohenstaufów	288
Gibelini i gwelfowie	295
Miasta-republiki w późnym średniowieczu	296
Francja	301
Monarchia Kapetyngów	301

Rywalizacja Kapetyngów z Plantagenetami	303
Świećność korony u progu kryzysu	307
Wojna stuletnia	311
Szczegółne znaczenie monarchii francuskiej	316
Kraje Półwyspu Iberyjskiego	318
Anglia i jej sąsiedzi na Wyspach Brytyjskich	323
Anglia a wikingowie	323
Anglia normandzka	325
Podstawy wzrostu gospodarczego: ekonomika wsi, rozwój handlu i miast	326
Dzieje polityczne Anglii pod panowaniem Plantagenetów	328
Szkocja	335
Irlandia	335
Część 5. Nowe kraje chrześcijańskie na wschodzie i północy Europy	337
Postępy misji chrześcijańskich w regionie	339
Czechy	343
Wewnętrzny rozwój w X–XIII w.	343
Charakter więzi z Rzeszą	345
Schyłek dynastii Przemyślidów. Pod rządami Luksemburgów	345
Ruch husycki	348
Polska	352
Węgry i ich słowiańscy sąsiedzi na Bałkanach	356
Węgry	356
Chorwacja i Serbia	359
Powstawanie władztwa terytorialnego	361
Flandria i Holandia	362
Marchia Brandenburska	363
Władztwo zakonu niemieckiego nad dolną Wisłą	365
Model monarchii stanowej na przykładzie Europy Środkowo-Wschodniej	367
Ogólne tendencje rozwojowe	367
Monarchia stanowa	369
Ruś	372
Państwo kijowskie	372
Odrębność kultury ruskiej	377
Najazd Mongołów i jego następstwa	378
Nowe ośrodki ziem ruskich: Ruś Halicka, Nowogród, Ruś Zaleska ..	379
Kraje skandynawskie	383
Początki królestw skandynawskich	383
Skandynawia w epoce unii kalmarskiej	386
Litwa	388
Mongolowie	393

Część 6. Elementy kultury średniowiecznej	397
Edukacja w średniowieczu	399
Szkoła	399
Uniwersytet	401
Główne prądy umysłowe	405
Pod wpływem neoplatonizmu	405
Znaczenie recepcji dzieł Arystotelesa	406
Rozejście się dróg teologii i filozofii	408
Religijność średniowieczna	412
Drogowskaz Starego Testamentu i obrzędowość we wczesnym średniowieczu	412
W poszukiwaniu ewangelicznych źródeł wiary. Rozwinięte średniowiecze (od schyłku XI do końca XIII w.)	418
Rozwój wewnętrznych przeżyć religijnych	422
Afektywna religijność późnego średniowiecza	424
Pismo i sztuka w kształtowaniu postaw religijnych	428
Monumenty – pomniki sztuki średniowiecznej	431
Zanim nastały „czasy katedr”	432
Sztuka romańska	435
Styl gotycki	436
Rozwój ważniejszych form architektonicznych w średniowieczu	439
Zamek	439
Świątynia	442
Klasztor	446
Miasto	449
Wskazówki bibliograficzne	451
Indeks osób	461
Indeks nazw geograficznych	473
Indeks nazw etnicznych	485
Spis map	488